

Jarosław Korpysa
Katedra Mikroekonomii
Uniwersytet Szczeciński

BEZROBOCIE WŚRÓD ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH

Wprowadzenie

Transformacja gospodarki narodowej od 1989 roku w znaczący sposób zmieniła sytuację na rynku pracy. Z roku na rok można było na nim zauważyć pogłębiającą się lukę pomiędzy popytem – pracownikami a podażą – pracodawcami. Coraz bardziej było widoczne bezrobocie, które stało się jednym z najważniejszych problemów społeczno- gospodarczych naszego kraju. Proces przekształceń gospodarki i związane z nim istotne zmiany w sferze zatrudnienia spowodowały, że wielu Polaków znalazło się w nowej, radykalnie zmienionej sytuacji życiowej. Problem ten dotyczy również osób, które posiadają odpowiednie kwalifikacje i wyższe wykształcenie.

Celem niniejszego artykułu jest analiza sytuacji osób z wykształceniem wyższym na polskim rynku pracy, jej zmiany w ostatnich latach oraz ocena istniejących programów aktywizacji zawodowej absolwentów.

Pojęcie bezrobocia

W literaturze ekonomicznej można spotkać się z wieloma określeniami i definicjami bezrobocia. Robert J. Barro określa bezrobocie jako sytuację, w której istnieje grupa pracowników zdolna do pracy oraz gotowych ją podjąć, lecz nie znajdująca możliwości zatrudnienia¹. Inni ekonomiści Paul A. Samuelson i Willima D. Nordhaus mówią o bezrobociu jako o stosunku stawki płac do ludzi aktywnych². Kolejni uważają, że bezrobocie to wynik zakłóceń w funkcjonowaniu systemu gospodarczego, wyrażającym się niedoborem możliwości wykonywania pracy w stosunku do istniejącego w danej gospodarce

¹ R.J. Barro, Makroekonomia, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 1997, s.276.

² P.A.Suelson, W.D.Nordhaus, Ekonomia, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s.325.

potencjału pracy³. Jednak we wszystkich powyższych definicjach występuje czynnik ludzki, a zatem można stwierdzić, iż bezrobocie odnosi się do osób, które bez powodzenia poszukują pracy. W Polsce obowiązuje definicja osoby bezrobotnej na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1994 o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu wedle, której osobą taką jest człowiek niezatrudniony i niewykonujący innej pracy zarobkowej, zdolny i gotowy do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie i służbie⁴. Ilekroć jest mowa o bezrobotnym absolwencie szkoły wyższej to w ślad za ustawą będziemy uważać taką osobę, która w okresie upływu 12 miesięcy od dnia określonego w dyplomie, świadectwie lub innym dokumencie potwierdzającym ukończenie szkoły nie podjęła żadnej pracy zarobkowej.

Z całą pewnością można jeszcze przytoczyć wiele definicji bezrobocia, analizować je i wyodrębnić z różnych punktów widzenia, w zależności od warunków, w jakich osoby są zdolne do pracy, od formy, w jakiej występuje i wreszcie od przyczyn, jakie je powodują. Jednak, aby dobrze zrozumieć istotę tego zjawiska trzeba przede wszystkim bezrobocie postrzegać jako problem rynku pracy, który powoduje niekorzystne skutki społeczno-ekonomiczne doprowadzając do utraty równowagi. Należy, zatem przeanalizować, jakie są jego przyczyny pojawiania się i efekty działania na jednym z najważniejszych rynków, stanowiących podstawę rozwoju każdego państwa, rynku pracy absolwentów.

Przyczyny bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych na rynku pracy w Polsce

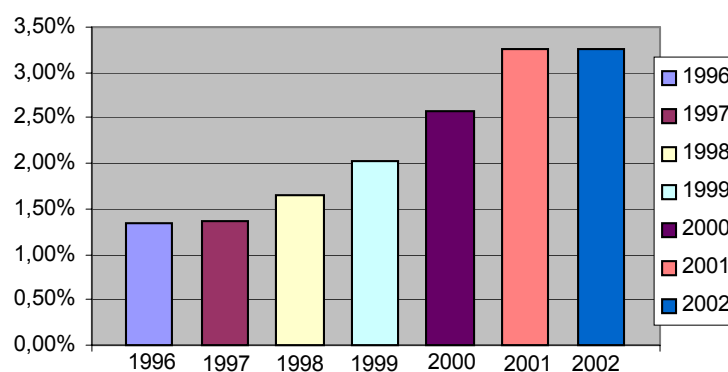
Bezrobocie w Polsce wśród absolwentów szkół wyższych przed rokiem 1989 nie istniało, bowiem w latach osiemdziesiątych na rynku pracy przeważała podaż nad popytem. Doprowadziło to do utraty wartości posiadania pracy i kwalifikacji wśród społeczeństwa, co potwierdzają liczne badania ogólnopolskie⁵. Według nich wśród ludzi zmienione zostały aspekty pracy, obniżyła się ranga

³ A.Francik, A.Pocztowski, wybrane problemy zatrudnienia i rynku pracy, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1994, s.45.

⁴ Ustawa z 14 grudnia 1994 o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu

⁵ Zob. D. Kopycińska, Praca jako wartość dla jednostki w polskim kryzysie, *Ekonomista* nr 6, 1990 s.949 –960, D. Dobrowolska, Wartość pracy dla jednostki w środowisku przemysłowym, Wrocław 1984, s.38 –40, J. Szefer – Timoszenko, Aspiracje ludzi pracy, w *Systemy wartości w środowisku pracy*(red.Gliszczyńska) Warszawa 1982, s.18.

treści pracy tj. możliwości wykorzystania posiadanych kwalifikacji ich podnoszenia, a wzrosła ranga cech związanych z ułatwieniem sobie życia, szczególnie przez większe korzyści materialne. Społeczeństwo nie widziało sensu zdobywania wyższego wykształcenia, gdyż ukończenie każdej szkoły zapewniało pracę. Wszystko to uległo drastycznej zmianie po roku 1989. W ciągu dwóch lat liczba bezrobotnych zwiększyła się średnio o 1 mln w ciągu roku, osiągając w końcu 1991 r. liczbę 2.156 tysięcy, co spowodowało uzyskanie stopy bezrobocia na poziomie 11,8%⁶. Jednak bezrobocie wśród absolwentów zaczęło być coraz bardziej widoczne na początku 1996 roku. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów szkół wyższych w końcu tegoż roku wynosiła 3743 i stanowili oni ponad 1% ogólnej liczby bezrobotnych. W grudniu 2001 bezrobotnych absolwentów było 27 299 a ich udział wzrósł do poziomu ponad 3%, co oznacza, że więcej, niż co szósty bezrobotny miał ukończone studia wyższe. Porównując liczbę osób, które zakończyły edukację na poziomie wyższym w roku akademickim 2000/2001, można powiedzieć iż co dziesiąty absolwent wyższej uczelni miał trudności z uzyskaniem swojego pierwszego miejsca pracy⁷. W II kwartale 2002 można było zauważyć nasilające się zjawisko wzrostu bezrobocia wśród ludzi młodych szczególnie absolwentów z wyższym wykształceniem (Wykres1)

*dla roku 2002 dane podane za II kwartał

Wykres 1. Stopa bezrobocia absolwentów szkół wyższych w latach 1996-2002

Źródło: Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2002

⁶ Dane statystyczne Krajowego Urzędu Pracy Wydział Informacji Badań i Analiz

⁷ Dane KUP, Warszawa 2001

Przyczyną tak dużego stopnia bezrobocia wśród studentów z wykształceniem wyższym jest silny spadek koniunktury gospodarczej wynikającej z obniżenia się popytu globalnego, wywołująca spadek popytu na pracę, a także spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego, realizacja procesów restrukturyzacyjnych w poszczególnych dziedzinach gospodarki prowadzących do zmniejszenia zatrudnienia⁸. Ponadto według pracowników urzędów pracy oraz z ogólnopolskiego badania organizacji studenckiej AIESEC wzrost wynika ono z odmiennych postaw i oczekiwań zarówno pracodawców jak i osób poszukujących zatrudnienia. Do najważniejszych po stronie pracodawców możemy zaliczyć:

- Wymagania dotyczące posiadania stażu pracy oraz doświadczenia zawodowego absolwentów
- Oczekiwania dotyczącej pełnej dyspozycyjności i mobilności pracownika
- Preferowania mężczyzn
- Kierowania się rachunkiem kosztów przy wyborze pracownika

Natomiast absolwenci wymieniają następujące czynniki:

- Niechęć do podejmowania pracy w innym zawodzie niż wyuczony
- Dążenie do wygodnego życia
- Brak motywacji do zwiększenia mobilności zawodowej
- Trudności w podejmowaniu decyzji o karierze zawodowej

Powyższe odmienne preferencje z pewnością zwiększają bezrobocie wśród absolwentów, szczególnie z wyższym wykształceniem. Pracodawca chcąc zatrudnić absolwenta stawia mu olbrzymie często nierealne wymagania wiedząc jednocześnie, że na dane miejsce czeka kilka albo kilkadziesiąt innych osób. Oczekuje posiadania stażu pracy oraz doświadczenia zawodowego, a także wyższego wykształcenia. To właśnie w tym miejscu występuje wyraźna rozbieżność pomiędzy umiejętnościami absolwenta, a wymaganiami stawianymi przez pracodawców jako warunki konieczne do zatrudnienia pracownika. Nie chce również zatrudniać osób, które doskonalą swoje wiedzę na wszelkiego rodzaju studiach podyplomowych, gdyż oczekuje pełnej mobilności i zaangażowania w wykonywaną pracę. Często proponuje bardzo niską płacę zasadniczą mówiąc, iż reszta zależy od wyników pracy, a mechanizm oceny jej rezultatów jest nieprzejrzysty i nie zrozumiały. Preferuje mężczyzn, gdyż uważa, że zatrudnienie młodej kobiety narazi go na straty wynikające z ponoszenia kosztów urlopów macierzyńskich i wychowawczych. Jednocześnie absolwenci

⁸ Zob. E.Kryńska, *Studia i co potem*, IPPS, Warszawa 2000, s 7-10

stawiają pewne warunki swoim przyszłym pracodawcą, bowiem chcą pracować w wyuczonym zawodzie, często nie patrząc na aktualne potrzeby rynku pracy. Wiąże się to również z brakiem motywacji do zwiększenia mobilności zawodowej, uważają, że mogą bazować na wiedzy zdobytej podczas studiowania i ona zapewni im dalszy rozwój kariery zawodowej⁹.

Kolejnym ważnym czynnikiem jest nasycenie kształcenie na poziomie wyższym w poszczególnych kategoriach zawodowych. Na początku lat dwięćdziesiątych studiowało ponad czterysta tysięcy osób, a w 2001 ponad cztery razy więcej. W roku akademickim 1990/91 studia skończyło 56 tysięcy absolwentów w 2001 4,5 raza więcej¹⁰. Spowodowało to, iż uczelnie coraz więcej zaczęły kształcić bezrobotnych absolwentów i tak z analizy wyuczonych zawodów bezrobotnych absolwentów w 2001 wynika, że największe trudności znalezieniem pracy mają ekonomiści, nauczyciele i pedagodzy, inżynierowie środowiska oraz prawnicy, czy lekarze¹¹.

Wszystkie te odmienne wymagania i preferencje oraz struktura kształcenia wpływają na to, iż sytuacja na rynku pracy absolwentów szkół wyższych nie ulega poprawie, choć w ostatnich latach można dostrzec, że młodzież zdaje sobie sprawę z tego, że musi być odpowiedzialna za kształtowanie swoich kwalifikacji i umiejętności przy znacznej mobilność przestrzennej. Wie, że odpowiednia wiedza i przygotowanie stanowi dla niej szansę na znalezienie pracy.

Wykształcenie szansą na rynku pracy

Jednym z czynników kształtujących poziom bezrobocia ludzi młodych, jest utrzymujące się niedopasowanie rozmiarów i struktury kształcenia kadr do potrzeb gospodarki¹². Obecnie coraz wyraźniej widać, iż wiedza jest i będzie jak twierdzi P. Drucker podstawowym zasobem ekonomicznym, a traktowanie jej

⁹ Zob. D.Kopycińska, Czego Polacy oczekują od pracy?, Firma i Rynek nr 8, Wydawnictwo ZSB, Szczecin 1998, s.59-61, D.Plutecka, Sytuacja zatrudnieniowa absolwentów, Rynek Pracy 1998 nr 5, s.39. Raport Aisec – Badanie Ogólnopolskie :Pracodawca Roku 2000” przeprowadzone na 41 uczelniach wyższych w kraju Personel nr 6, Infor 2001, s.28-29

¹⁰ GUS, Mały rocznik statystyczny 2001, Warszawa.

¹¹ KUP, Bezrobotni absolwenci, według zawodów wyuczonych, Departament Informacji o Rynku Pracy, Warszawa 2001.

¹² G. Koptas, Bezrobocie absolwentów: skala zjawiska i metody ograniczania, Szkoła Zawodowa 1997 nr 10, s.8

jako ważnego zasobu zmienia w istotny sposób strukturę społeczną, tworzy nowe siły społeczne i ekonomiczne, tworzy nową politykę¹³.

W okresie transformacji gospodarki w Polsce zmieniło się znacznie podejście do wykształcenia, o czym mogą świadczyć cytowane już wcześniej wyniki badań. Społeczeństwo zdało sobie sprawę z tego, że posiadanie odpowiednich kwalifikacji i wiedzy determinuje pozycję zawodową poszczególnych jednostek. Potwierdzają to współczynniki kolaryzacji netto młodzieży w wieku 19- 25 lat w szkolnictwie wyższym w roku szkolnym 1990/1991 ukształtował się on na poziomie 9,8% zaś w roku szkolnym 1999/2000 osiągnął poziom 30,6%¹⁴. Wyższe wykształcenie stało się szansą na odniesienie sukcesu na rynku pracy. Coraz więcej osób młodych decyduje się na kontynuację nauki w szkołach średnich, co otwiera im drogę do kształcenia na studiach wyższych w tym miejscu pojawia się problem wyboru kierunku, uczelni, gdyż obecnie istnieje niedopasowanie edukacji do potrzeb rynku, co jest główną przyczyną bezrobocia wśród absolwentów. Należy pamiętać o tym, że młody człowiek nie jest w stanie przewidzieć podejmując decyzję o rozpoczęciu nauki jak uzyskane kwalifikacje i wykształcenie przełożą się na konkretne oferty pracy. Kończąc studia staje przed prawdziwym obliczem potrzeb tegoż rynku. Konfrontacja ta zwłaszcza w ostatnich czasach nie zawsze wypada na korzyść nauki. Stąd ciągła konieczność prowadzenia spójnej polityki edukacyjnej i rynku. Sprzyja temu przeprowadzona reforma systemu szkolnictwa podstawowego i średniego, która zakłada m.in. :podniesienia rangi i jakości kształcenia, uwzględnienia w programach kształcenia treści dostosowanych do potrzeb rynku pracy, wprowadzenia do wszystkich szkół zagadnień dotyczących życia gospodarczego i aktywnego, wprowadzenia do szkół i placówek orientacji i poradnictwa zawodowego ukierunkowującego młodzież do właściwego wyboru zawodu. Doprowadziło to do tego, że wiele zawodów już zmieniło swój charakter, dzięki ciągłym zmianom w systemie edukacyjnym, jednak wciąż można zauważyć, że trwająca od dłuższego czasu dysproporcja doprowadziła do tego, że większość osób zatrudnianych jest niezgodnie z ich wykształceniem i zawodem wyuczonym, co świadczy o niewłaściwym wykorzystaniu pieniędzy

¹³ P.Drucker, Społeczeństwo pokapitalistyczne, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s.42

¹⁴ GUS, Rocznik Statystyczny 2001, Warszawa 2001

przeznaczonych na naukę, reformę szkolnictwa, braku dobrego przygotowania kadry nauczycielskiej i marnotrawstwie potencjału społecznego.

Pomimo powyższych problemów na rynku pracy nadal widać wyraźnie, że stopa bezrobocia osób z wyższym wykształceniem, mimo jej wzrostu w ostatnim okresie, co jest zapewne nowym zjawiskiem, jest znacznie niższa niż osób nie posiadających wykształcenia, co przedstawia tabela numer 1

Tabela 1

Stopień bezrobocia według poziomu wykształcenia

Rodzaj wykształcenia	Lata						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Wyższe	1,33%	1,37%	1,65%	2,03%	2,57%	3,23%	3,26%
Policealne oraz średnie zawodowe	19,96%	19,94%	20,16%	20,55%	20,79%	21,38%	21,25%
Średnie ogólnokształcące	6,43%	6,31%	6,07%	6,04%	6,24%	6,17%	6,15%
Zasadnicze zawodowe	38,47%	38,36%	38,11%	38,22%	36,96%	36,68%	36,33%
Gimnazjalne i poniżej	33,80%	34,02%	34,01%	33,15%	33,44%	32,55%	33,00%

* dla roku 2002 dane podane za II kwartał

Źródło opracowanie własne na podstawie: Pierwsza praca -program aktywizacji zawodowej absolwentów, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Aneks nr 2 do strategii społeczno-gospodarczej rządu RP „Przedsiębiorczość - rozwój – praca”, Warszawa 2002.

Z prezentowanych powyższych danych można z całą pewnością stwierdzić fakt, że wyższe wykształcenie pozwala na bardziej elastyczne dostosowanie się absolwentów do wymagań pracodawcy. Zdobyte wykształcenie niewątpliwie jest sposobem na osiągnięcie dobrej pozycji na rynku pracy, realizację kariery zawodowej i osiągnięcie sukcesu zawodowego. Ludzie wykształceni, absolwenci mają świadomość tego, że najlepszą inwestycją jest inwestycja w człowieka a społeczeństwo oparte na wiedzy, ma szansę skutecznie konkurować na rynku europejskim.

Działania w zakresie aktywizacji zawodowej absolwentów

W ustawie z dnia 14 grudnia 1994 roku o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz z dnia 18 września 2001 roku o ułatwieniu zatrudnienia absolwentom szkół prawo nakłada obowiązek w stosunku do władz państwowych do niwelowania bezrobocia wśród młodych osób kończących edukację w tym osób z wyższym wykształceniem.

Powstało szereg programów rządowych i pozarządowych, których celem jest przede wszystkim aktywizacja młodych absolwentów. Jednym z najważniejszych jest program Pierwsza praca który powstał w czerwcu 2002. W ramach niego realizowane są między innymi następujące podprogramy: zielone miejsca pracy, program pożyczek dla absolwentów – mikropożyczka, moja pierwsza firma. Celem niniejszej inicjatywy jest :

- stworzenie warunków i niedopuszczenie do tego, aby absolwenci szkół stawali się i pozostawali bezrobotnymi;
- promocja mechanizmów pro zatrudnieniowych;
- obniżanie kosztów zatrudnienia absolwentów w małych i średnich przedsiębiorstwach;
- promocja samo zatrudnienia;
- pobudzenie aktywności lokalnej w kreowaniu i realizacji projektów aktywizacji zawodowej; uruchomienie mechanizmów rozwiązywania lokalnych problemów społecznych poprzez angażowanie młodzieży do pracy w organizacjach pozarządowych w charakterze wolontariuszy¹⁵.

Powyższy program umożliwił urzędowi pracy zawieranie **umów absolwenckich** z pracodawcą. Polegają one na zatrudnieniu przez pracodawcę bezrobotnego absolwenta na okres 12 lub 18 miesięcy, podczas którego urząd zwraca część poniesionych kosztów utworzenia miejsca pracy dla danego przedsiębiorstwa. Ponadto, aby umożliwić doskonalenie kwalifikacji zawodowych absolwentów utworzono także **staże absolwenckie**. Okres odbywania takiego stażu nie powinien przekraczać 12 miesięcy i funkcjonuje on na podstawie zawartej umowy urzędu pracy z pracodawcą. Ważne jest to, że przedsiębiorstwo wyrażając zgodę na taki staż w okresie jego trwania nie ponosi żadnych kosztów związanych z wynagrodzeniem stażysty. Pracodawca w trakcie odbywania stażu przez absolwenta ma możliwość sprawdzania jego przydatności zawodowej i społecznej. Absolwent ma z kolei okazję do zaprezentowania swoich umiejętności, a pozyskując doświadczenie zawodowe staje się pełnowartościowym kandydatem do pracy. Urząd pracy może także dotować w formie **stypendium absolwenckiego** wszelkiego rodzaju szkolenia związane z

¹⁵ Zob. Pierwsza praca -program aktywizacji zawodowej absolwentów, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Aneks nr 2do strategii społeczno-gospodarczej rządu RP „Przedsiębiorczość - rozwój – praca”, Warszawa, 2002.

tematyką przeciwdziałania bezrobociu jak również opłacać bezrobotnym osobom, którzy w ciągu 6 miesięcy utracili status absolwenta naukę w systemie wieczorowym lub zaocznym w ciągu 12 miesięcy. Obok wyżej wymienionych możliwości działania w zakresie aktywizacji zawodowej absolwentów istnieją wspomniane już podprogramy to jest **zielone miejsca pracy, program pożyczek dla absolwentów – mikropożyczka, moja pierwsza firma**. Pierwszy z nich umożliwia absolwentom szkół leśnych i studiów wyższych z zakresu ochrony środowiska odbycie rocznych staży w nadleśnictwie, podczas których będą oni pracować głównie przy sadzeniu i pielęgnacji lasów, a także zajmować się oczyszczaniem ze śmieci i odpadków. Po odbyciu stażu absolwenci będą mogli zdawać egzamin, po którym nabędą prawa zawodowe do pracy w służbach leśnych. Kolejny z nich dotyczy mikropożyczek dla młodych ludzi kończących edukację a chcących mieć własną firmę oraz dla pracodawców, którzy chcą utworzyć nowe miejsca pracy dla przyszłych absolwentów. Ostatni „Moja pierwsza firma” skierowany jest do absolwentów, którzy zamierzają podnieść swoje kwalifikacje, aby móc sprostać wymaganiom pracodawcy w zakresie prowadzenia firmy. Program ten w sposób szczególny promuje teleprace to jest pracę wykonywaną przez internet.

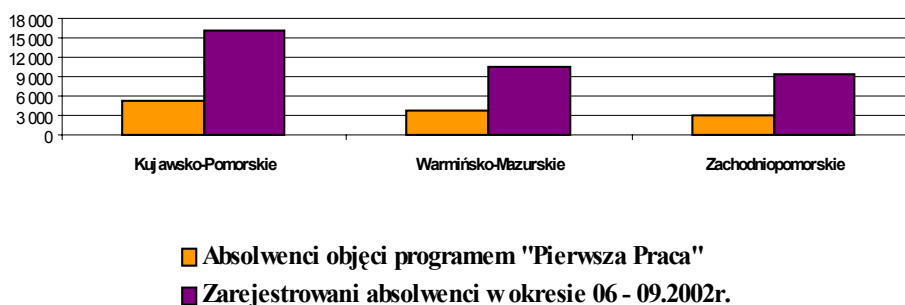
W przed dzień wejścia Polski w struktury europejskie bardzo ważne stają się również programy wymiany pomiędzy państwami zjednoczonej Europy a Polską zarówno studentów i absolwentów. Do najważniejszych należą:

- Socrates Comenius – dotyczy współpracy i wymiany szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich,
- Socrates Erasmus – dotyczy wymiany studentów i naukowców, również umożliwia odbycie praktyk zawodowych w najnowocześniejszych przedsiębiorstwach pomagając jednocześnie zdobywać odpowiednie doświadczenie zawodowe,
- Leonardo – dotyczy procesu przygotowania zawodowego młodych ludzi¹⁶.

Wszystkie powyższe programy mają za zadanie ułatwić i stworzyć szansę na osiągnięcie sukcesu absolwentom na rynku pracy warto, zatem zaprezentować wstępne wyniki ich realizacji. Według raportu z września 2002 Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ciągu trzech miesięcy trwania programu Pierwsza Praca zaktywizowano ponad 60 tysięcy osób a także udzielono około dwustu

¹⁶ Zob L.Frańkiewicz , Polityka społeczna, Wydawnictwo Śląsk, Katowice s. 226-228.

tysięcy porad i informacji¹⁷. Liczbę absolwentów objętych tym programem w czterech województwach, w których odnotowuje się dość duży udział młodych ludzi w bezrobociu ogółem przedstawia poniższy wykres 2.

Wykres 2. Absolwenci objęci programem pierwsza praca oraz zarejestrowani absolwenci w okresie 06 - 09.2002 roku

Źródło: Informacja o realizacji programu aktywizacji zawodowej absolwentów „Pierwsza Praca”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Polityki Rynku Pracy, Warszawa 2002.

Z wstępnych rezultatów działań państwa w zakresie aktywizacji zawodowej absolwentów szkół wyższych można mieć nadzieję na to, że wspólne działania rządowe, realizowane przy współudziale organizacji pozarządowych, społecznych przyczynią się znacząco do zdynamiczowania procesu zatrudnienia absolwentów na polskim i europejskim rynku pracy.

Zakończenie

Na polskim rynku pracy począwszy od lat dziewięćdziesiątych można zaobserwować dość dużą rozbieżność między popytem a podażą. Coraz bardziej nasila się zjawisko bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych. Młodzi ludzie po ukończeniu nauki stają przed bardzo dużymi wymaganiami rynku, którym nie są w stanie sprostać. Koniecznym staje się prowadzenie wspólnej polityki edukacyjnej i rynku pracy. Zakres nauczania powinien obok wiedzy teoretycznej, która jest podstawą kwalifikacji i umiejętności absolwentów, obejmować odpowiednie przygotowanie praktyczne przy wykorzystaniu najnowocześniejszych osiągnięć współczesnej technologii i nauki. Należy zrezygnować z kształcenia absolwentów o wąskiej specjalizacji na rzecz

¹⁷Zob. Informacja o realizacji programu aktywizacji zawodowej absolwentów „Pierwsza Praca”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Polityki Rynku Pracy, Warszawa 2002.

kształcenia o szerszej, dbać nie o jak największą ilość przyjmowanej młodzieży na poszczególne kierunki nauczania, ale o jego jakość. Edukacja powinna być elastyczna w stosunku do aktualnego zapotrzebowania rynku pracy, bowiem państwo kształcące bezrobotnych absolwentów zwłaszcza absolwentów szkół wyższych zgadza się na obniżenie tempa wzrostu gospodarczego i zachwianie równowagi rynkowej.

Nie ulega wątpliwości, że procesom integracyjnym Polski z Unią Europejską będzie towarzyszyło wzrost bezrobocia wynikające z przekształceń gospodarki. Bezrobocie zwłaszcza wśród absolwentów będzie należeć w najbliższym czasie do najważniejszych czynników determinujących politykę gospodarczą. W związku, z czym trzeba nadal wprowadzać nowe programy i działania mające na celu zaktywizowania zawodowe wśród młodych osób. Ponadto absolwenci są przekonani i wierzą w to, iż znajdując się trudnej sytuacji na rynku pracy tylko odpowiednie wykształcenie daje im możliwość zaistnienia na nim i odniesienia sukcesu. Wykazują dość dużą mobilność zarówno przestrzenną i kwalifikacyjną. Nie można tego wielkiego potencjału intelektualnego i społecznego zmarnować, ponieważ jest on największą wartością, podstawą działania, funkcjonowania i przyszłością każdego państwa.